

BELIJDENIS EN VERGEVING VAN ZONDE

Serie zonde

'*Nog nooit had hij ervaren dat het leven zo mooi en zo vreedzaam kon zijn*', schrijft James Joyce, wanneer hij vertelt over die gedenkwaardige biecht in zijn jeugd. Ik denk, lieve mensen - hier aanwezig of thuis meevierend - dat de ouderen onder ons met een katholiek verleden zich dat geruststellende, goede gevoel na de biecht zeker herinneren: hoe moeizaam de gang naar de biechtstoel vaak ook was, biechten kon je een geluksgevoel, nieuwe levenslust bezorgen, je een ander mens maken.

Maar ik ben destijds ook de bezwaren tegen de biecht gaan begrijpen: berouw en vergeving werden steeds meer een zaak tussen mij en m'n medemens, tussen God en mij, de - vaak routineuze - belijdenis aan een onbekende priester was daarvoor niet nodig. Ik ben als jonge religieus steeds minder gaan biechten, later heb ik als jonge priester ook nooit de biecht van anderen willen horen. Ondertussen begrijp ik toch dat de biecht voor veel mensen overal in de wereld nog steeds een weldaad is, en dat we niet te snel moeten zijn met het veroordelen van die eeuwenoude praktijk. Onlangs zag ik de fraaie film *The two Popes* - De twee pausen - over de conservatieve Benedictus en de progressieve Franciscus. Daarin gaan deze twee hogepriesters bij elkaar te biechten, en voor beiden is dat een loutering: Benedictus begint te begrijpen dat het nu toch echt tijd is voor meer verandering in de Kerk, en Franciscus vindt vergeving voor een verleden waarop hij niet trots is met het Argentijnse Videla regime. Ook zo'n film maakt duidelijk dat schuldbelijdenis en biecht, mits anders begrepen en anders vorm gegeven, zinvolle godsdienstige praktijken zullen blijven.

Mijn twijfels rond de traditionele biecht zijn ontstaan toen ik als achttienjarige Jezüet in opleiding iedere week mijn zonden moest gaan belijden. Dat was in mijn geval bepaald niet dat ik een aardige sekswerkster had bezocht, mijn lijstje betrof vooral pekelzonden. Probleem was in mijn geval dat iedere biecht eindigde met de belofte dat ik niet meer zou zondigen, terwijl ik toch zeker wist dat ik de week daarna opnieuw bij die biechtvader zou aankomen met eenzelfde soort lijstje. Sprak men daarom over 'dagelijkse zonden' - zonden dus die even onvermijdelijk waren als ons dagelijks opstaan, eten en slapen gaan? Moest ik berouw hebben over het onvermijdelijke? Was mijn berouw niet goed genoeg, niet authentiek? Zat ik daar te liegen? Toen ik mijn nood - want dat werd het - hierover klaagde, zei mijn biechtvader dat ik trots was, te veel wilde weten. Daarmee voegde hij ongevraagd de grote zonde van trots toe aan mijn lijstje dagelijkse zonden. Dat was natuurlijk geen verstandige reactie van die goede man. Hij had mij beter kunnen zeggen dat zonde - dat goed en kwaad - een groot mysterie is dat door ons mensen nooit echt begrepen kan worden. Je kunt er alleen over nadenken, over spreken vooral, en er zo mee leren leven. Goed en kwaad zijn, net als leven en dood, liefde en haat, alleen al een mysterie omdat ze onafscheidelijk met elkaar verbonden zijn, elkaar oproepen, elkaar zelfs nodig lijken te hebben. Kwaad en zonde horen bij ieder mensenleven, zoals oorlog en vrede in iedere samenleving een rol spelen. De Bijbel - net als alle grote literatuur - gaat over die strijd tussen goed en kwaad. En vaak zien we daar uit winters van kwaad en zonde vaak nieuwe lentes opbloeien. Ook een onbegrijpelijk mysterie maar ditmaal gelukkig wel troostrijk. Nieuw lente houdt de moed er bij ons in. Mystieke zielen loven God dan ook niet alleen om het goede in dit leven maar ook om het kwade. Dat begrijp ik wel een beetje, maar wat we beter kunnen doen, lijkt me, is samen eerlijk spreken over kwaad en zonde. Door woord en gesprek komt er meer licht, perspectief zelfs, kunnen we anders gaan handelen ....

Dat zien we ook in de Bijbel, vanaf het allereerste begin. De Geest van God gaat daar met haar scheppend woord de strijd aan met de chaos, een strijd die sindsdien nooit is opgehouden. Alleen goede, scheppende woorden kunnen ertoe leiden dat we over chaos en kwaad, schuld en schaamte, soms machteloos verdriet heen komen en elkaar gaan helpen voor het goede te kiezen. Kerken zijn er ook om ons dat te leren: beter met het woord om te gaan, beter met elkaar te spreken, dan wil je ook gaan doen. Dat is de manier van ons mensen om deel te nemen aan dat ander grote bestaansmysterie dat evolutie heet. Door woorden die daden worden kunnen wij ten goede evolueren, vertelt de geschiedenis en dat ervaren we ook allemaal. Ouders mogen hun kinderen daarbij helpen, in de samenleving kiezen we leiders om dat te doen, tegenwoordig hebben we ook therapeuten en in kerken zijn er pastores, maar als gelovige is ieder van ons natuurlijk ook pastor, iemand die goede geest uitdraagt, goede woorden spreekt, weet wat aandacht is, nabijheid en vergeving. In deze moeizame corona-tijd is onze opgave dan ook niet alleen afstand te houden en, waar nodig, gezichtsmaskers te dragen maar evenzeer creatief te zijn in het vinden van manieren elkaar toch te spreken en nabij te blijven. Internet is een zegen, maar laten we daar niet tevreden mee zijn. Kerk, Gemeente is een zaak van 'wij', van woorden die zelfvergeten maken: opnieuw een mysterie om je in te verblijden. Mensen groeien, worden gelukkiger wanneer ze de moed hebben schuld en vooral ook schaamte te bekennen en - vaak nog moeilijker - de schuld van anderen te vergeven. Als gemeente proberen we dat ieder jaar symbolisch in het ritueel van de handwassing, onze gezamenlijke biecht: samen tegen het kwaad, samen voor de goede geest.

Over die goede geest gaat het ook in ons evangeliefragment van vandaag: 'Ontvang de heilige Geest. Als jullie iemands zonden vergeven, dan zijn ze vergeven, vergeven jullie ze niet, dan zijn ze niet vergeven.' Het zijn de woorden waarmee theologen ons vanouds biecht en schuldbekenenis uitleggen. Oorspronkelijk waren het de slotwoorden van het Johannes evangelie. Met dat markante einde wijst de evangelist terug naar het begin, naar het boek Genesis, waar God levensadem in de neus van de mens blaast, 'en zo', staat daar, 'werd de mens een levend wezen'. Johannes laat Jezus hier hetzelfde doen: hij blaast zijn leerlingen levensgeest in: 'heilige geest' ditmaal: omdat de mens niet zo onschuldig meer is als in den beginne. Ditmaal moet er niet alleen geschapen maar ook herschapen worden. Er moet vergeven worden. Dit evangeliefragment is een korte versie van het verhaal dat straks op Pinksteren klinkt. Pasen en Pinksteren vallen op dezelfde dag.

Op die dag begint de nieuwe schepping met woorden van vergeving en niet- vergeving. Blijkbaar zijn er ook onvergeeflijke zonden, waar je als mens en vooral als mensheid nooit vrede mee kunt hebben. Ik denk dan steeds aan de holocaust, Auschwitz, Sobibor, verleden week herdacht: het verschrikkelijkste kwaad van onze tijd: niet te vatten, niet te vergeven. Daar moet de goede God blijkbaar zelf maar een oplossing voor vinden.

Waar het in dit fragment nog meer om gaat is dat de leerlingen - en wij in hun kielzog - beseffen dat kwaad en zonde alleen kunnen worden bestreden door een leven in de geest die deze Jezus Messias hier inblaast. Uiteindelijk gaat het blijkbaar niet om Jezus die weg is, naar de hemel opgestegen, maar om de Geest die in hem leefde, die wel is gebleven en verblijf kan houden in ieder mensenkind van goede wil. Jezus is daarom ook niet de enige, Gods geest herkennen we gelukkig in ontelbare mensen in verleden en heden. Er is een massa kwaad en zonde in de wereld, maar wie goed rondkijkt beseft dat de meeste mensen vooral deugen, goede, heilige geest uitdragen... anders waren we er al lang niet meer geweest.

Heilige geest speelt in alle godsdiensten de hoofdrol. Alle godsdiensten verkondigen tegelijk met Gods lof een leer van menslievendheid. Wij als christenen leveren met het evangelie van Jezus Messias een mooie bijdrage aan die verkondiging, maar we beseffen gelukkig steeds meer dat alleen de mensheid als geheel - het samengaan en samenwerken van allen - het heil van deze wereld kan bewerkstelligen: Fratelli tutti, allemaal broeders - en zusters - noemt paus Franciscus dat ideaal. Met die horizon van broeder- en zusterschap ga je ook anders denken over zonde en schuld. Wij hebben - God zij dank! - allemaal meegemaakt dat de Christelijke Kerken de laatste halve eeuw minder zijn gaan spreken over fatsoen en schaamte, over onze huis, tuin, keuken en slaapkamer zonden, en meer oog hebben gekregen voor waarachtigheid, voor de zonden die wij samen bedrijven en die te vaak naar het onvergeeflijke neigen, voor de achterstelling - nog steeds - van de vrouw, voor racisme en discriminatie, voor seksueel misbruik van jongeren en van ontelbare vrouwen, voor de manier waarop miljoenen homoseksuele mannen en vrouwen - en in hun kielzog transgenders - nog altijd behandeld en zelfs mishandeld worden. Daarom ontdekken we ook nu pas echt samen hoe totaal verkeerd christenen slavernij hebben beoordeeld. Hopelijk worden we straks ook daadwerkelijk gevoeliger voor de grote zonde van onze tijd, de steeds schandaliger kloof tussen rijke en arme mensen in onze wereld.

In het evangelie worden kwaad en zonde beschreven als gebrek aan liefde, dus ook als gebrek aan verantwoordelijkheid voor mensen die te veel minder hebben dan wij: minder geld, minder mogelijkheden, minder leven. De keuzes waartoe het evangelie oproept worden niet bepaald door wetten, geboden en verboden, hoe nodig die ook zijn, maar door menslievendheid en door de zelfvergetenheid die dat vraagt. Het evangelie moraliseert niet, dat is het verschil met onze hoogstnoodzakelijke, menselijke moraal. Het antwoord op het mysterie van kwaad en zonde daar is menslievendheid, dus gerechtigheid, dus mededogen, dus zelfvergetenheid: Juist Kerken zijn er om die boodschap te brengen. Kerken moeten oefen- of broedplaatsen van liefde zijn, las ik onlangs in de krant. Als wij hier deze weken over zonde spreken kan dat alleen een oproep zijn tot meer liefde, meer menslievendheid, meer gerechtigheid, meer mededogen, meer zelfvergetenheid. Een andere weg is er niet, zal er ook nooit zijn. Als er een Blijde Boodschap is, als godsdienst zin heeft, is die daar te vinden. Onze God die door Johannes Liefde genoemd wordt, is alleen te vinden in de ontmoeting en de gemeenschap van mensen. Allemaal broeders en zusters: de enige utopie die de moeite waard is om voor te leven. Alleen die God kan kwaad en zonde overwinnen, boven kwaad en zonde tronen, op vleugels van gezang zelfs. Het koor gaat ons daar in voor. Hier mag alleen zacht mee-geneuried worden. Maar thuis ben je natuurlijk vrij, als je daar zin in hebt, luidkeels mee te galmen: Looft Hem, looft Haar, want zij leeft!

Henk Hillenaar